

Poznań, dnia 28 listopada 2022 r.

Prof. dr hab. Robert Zawłocki

Zakład Prawa Karnego

Wydział Prawa i Administracji

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Mai Sikorskiej,

pt.: „Fenomenologia przestępstw niezaspokożenia i egzekucyjnego niezaspokożenia roszczeń wierzyciela z art. 300 § 1 i § 2 k.k. oraz postulaty *de lege ferenda* w obliczu epidemii wirusa SARS-COV-2”.

Uchwałą Rady Dyscypliny Nauki Prawne UG z dnia 27 czerwca 2022 r. zostałem wyznaczony na recenzenta rozprawy doktorskiej mgr Mai Sikorskiej zatytułowanej: „Fenomenologia przestępstw niezaspokożenia i egzekucyjnego niezaspokożenia roszczeń wierzyciela z art. 300 § 1 i § 2 k.k. oraz postulaty *de lege ferenda* w obliczu epidemii wirusa SARS-COV-2”.

Kompletna dokumentacja w tej sprawie została mi prawidłowo dostarczona dnia 7 lipca 2022 r.

Zgodnie z przepisem art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r., poz. 1789 – tekst jednolity, z późniejszymi zmianami), rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Wobec powyższego, recenzowana rozprawa doktorska zostanie poniżej oceniana w

nawiązaniu do ww. kryteriów, w kontekście dyscypliny naukowej *prawo*, a w szczególności *prawo karne*.

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska mgr Mai Sikorskiej została przygotowana w roku 2022 pod kierunkiem prof. dra hab. Wojciecha Zalewskiego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego. Liczy ona łącznie 285 (320) stron i składa się z następujących części: Wykazu skrótów, Wprowadzenia, „Metodyka badań” (Rozdział I), „Zagadnienia wstępne” (Rozdział II), „Geneza przestępstw przeciwko wierzycielom w polskim prawie karnym” (Rozdział III), „Ustawowa regulacja przestępstw z art. 300 § 1 i 2 KK oraz odpowiedzialność podmiotów zbiorowych” (Rozdział IV), „Aspekty praktyczne - badania” (Rozdział V), „Badania dotyczące art. 300 § 1 i 2 KK w odniesieniu do sytuacji epidemiologicznej związanej z zakażeniem wirusem SARS-COV-2” (Rozdział VII), Zakończenia, Wykazu literatury, aktów prawnych, orzeczeń, Spisu tabel, Spisu wykresów oraz Załączników.

Autorka wskazała, że celem pracy jest weryfikacja jednej hipotezy głównej oraz 9 hipotez szczegółowych. Zasadnicza hipoteza badawcza brzmi następująco: *skutki epidemii koronawirusa SARS-COV-2 mogą w przyszłości wpływać na zwiększoną liczbę przestępstw na szkodę wierzycieli stypizowanych w art. 300 § 1 i 2 k.k., podczas gdy konstrukcja powyższych przepisów może w praktyce wciąż powodować trudności z pociągnięciem do odpowiedzialności karnej.*

Hipotezy szczegółowe zostały sformułowane następująco:

1. Treść przepisów art. 300 § 1 i 2 k.k. budzi liczne wątpliwości przedstawicieli doktryny oraz organów ścigania, w szczególności w zakresie znamion czynu zabronionego, w tym momentu, od którego dany podmiot może ponieść odpowiedzialność karną, w związku z czym ochrona wierzycieli na gruncie prawa karnego może nie być w pełni skuteczna.

2. Względnie wnioskowy tryb ścigania przestępstwa z art. 300 § 1 k.k. może wpływać na większą liczbę postępowań i prawomocnych skazań w odniesieniu do przestępstwa z art. 300 § 2 kk niż z art. 300 § 1 kk, co może skutkować istnieniem „ciemnej liczby” przestępstw z art. 300 § 1 kk.

3. Konstrukcja przepisów art. 300 § 1 i § 2 k.k. może powodować spadek liczby wszczynanych postępowań o tej kwalifikacji, w konsekwencji uniknięcie odpowiedzialności przez sprawców tych przestępstw.

4. Obowiązujące przepisy nie są w pełni skuteczne w zakresie ponoszenia odpowiedzialności przez podmioty zbiorowe za przestępstwa z art. 300 § 1 i § 2 k.k. i wymagają nowelizacji między innymi z uwagi na barierę w postaci obowiązku wydania prejudykatu wobec osoby fizycznej.

5. Sytuacja epidemiologiczna może skutkować zaburzeniami w funkcjonowaniu gospodarki, co w konsekwencji może wpływać na przestępczość przeciwko wierzycielom. Ingerencja ustawodawcy w gospodarkę może przyczyniać się do zmian w liczbie przestępstw przeciwko wierzycielom.

6. Skutki wprowadzonych przepisów, w tym obostrzeń związanych z ogłoszonym stanem epidemii koronawirusa mogą powodować zaistnienie stanu grożącej niewypłacalności lub upadłości wielu podmiotów i doprowadzić do zachowań takich podmiotów spełniających znamiona czynu zabronionego z art. 300 § 1 k.k., a w przypadku wydania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego z art. 300 § 2 k.k.

7. Wprowadzone przepisy związane z sytuacją epidemiologiczną mogą powodować zmniejszoną liczbę wniosków o ogłoszenie upadłości wobec zawieszenia obowiązku złożenia takiego wniosku mimo spełnienia przesłanek w tym zakresie i zwiększoną liczbę spraw o przeprowadzenie uproszczonego postępowania restrukturyzacyjnego wobec wprowadzenia nowego, uproszczonego trybu restrukturyzacji.

8. Przyznana przedsiębiorcom pomoc publiczna mająca na celu zmniejszenie negatywnych skutków koronawirusa spowodowała tzw. „lukę niewypłacalności”, napędzaną również przez podmioty znajdujące się w złej sytuacji finansowej jeszcze przed ogłoszeniem stanu epidemii. Wraz z nadejściem obowiązku zwrotu przyznanej pomocy publicznej lub pogorszeniem się sytuacji ekonomicznej na przykład na skutek kolejnych obostrzeń wprowadzonych w związku z epidemią, ujawniać się będzie w statystykach zwiększoną liczbą podmiotów niewypłacalnych. Przyznana pomoc publiczna tymczasowo polepszyła płynność

finansową przedsiębiorców, co nie oznacza, że podmioty te nie znajdują się obecnie w stanie grożącej niewypłacalności lub upadłości albo w stanie niewypłacalności (np. w ujęciu bilansowym albo nawet płynnościowym, jeśli pomoc publiczna okaże się niewystarczająca czy zabraknie środków w przypadku obowiązku jej zwrotu.

9. Konieczne jest wprowadzenie przez ustawodawcę sprawnych narzędzi umożliwiających stronom stosunków zobowiązaniowych weryfikację kontrahentów (np. sprawnego rejestru dłużników) oraz wprowadzenie we własnym zakresie przez podmioty zawierające stosunki zobowiązaniowe wewnętrznej procedury *compliance* w celu zapobiegnięcia i zmniejszenia liczby przestępstw przeciwko wierzycielom.

Cel badań, tak na płaszczyźnie formalnej i merytorycznej, został sformułowany prawidłowo. W szczególności, jest on logiczny, oryginalny, uzasadniony merytorycznie, przede wszystkim praktycznie, jak również wartościowy poznawczo.

Na aprobatę zasługuje sformułowanie przez Autorkę, zapowiadanych we Wstępie, postulatów *de lege ferenda*, a także przeprowadzenie przez nią badań empirycznych i wywiedzenie z nich konkretnych wniosków.

Struktura pracy (treść i kolejność poszczególnych rozważań tematycznych) zasadniczo zasługuje na pozytywną ocenę. Układ tematyczny rozważań jest przemyślany i adekwatny z perspektywy założonych celów badawczych. Na dezaprobatę zasługuje niezachowanie przez autorkę jednolitej struktury rozdziałów – rozpoczęcie od „Uwag wstępnych”, a zakończenie na „Wnioskach” cząstkowych stanowiłoby swoiste zamknięcie pewnego etapu rozważań. Tymczasem Autorka każdy rozdział rozpoczyna i kończy inaczej.

Autorka zadeklarowała, że swoich twierdzeń dowodzić będzie przy użyciu różnych metod badawczych, tak, aby się wzajemnie uzupełniały i pozwoliły na udzielenie odpowiedzi na postawione problemy i hipotezy badawcze – wskazując kolejno: metodę dogmatyczną, historyczną, empiryczną, statystyczną, analityczną, analizę piśmiennictwa oraz analizę orzecznictwa. Przyjęcie powyższych metod zasadniczo nie budzi zastrzeżeń, przy czym analiza piśmiennictwa i orzecznictwa nie jest metodą, a zabiegiem podejmowanym w ramach metody dogmatycznej. Na podkreślenie i jednoznacznie pozytywną ocenę zasługuje przeprowadzenie

przez Autorkę badań danych statystycznych oraz ankiet, których celem było przedstawienie praktycznych problemów dotyczących przestępstw z art. 300 § 1 i 2 k.k. (wstępna analiza wpływu sytuacji epidemiologicznej) oraz wpływu epidemii SARS-COV-2 na działalność gospodarczą. Należy stwierdzić, że mgr Maja Sikorska sformułowała ciekawy, teoretycznie ambitny i praktycznie doniosły problem badawczy.

W rozdziale pierwszym dysertacji doktorskiej została przedstawiona metodyka badań - Autorka wskazała ich zakres i cel, sformułowała problemy badawcze, a na ich podstawie hipotezy badawcze, opisała metody, techniki i narzędzia badawcze, przebieg badań oraz układ pracy. W ocenie recenzenta rozdział ten mógłby zostać w zasadzie pominięty, a zawarte w nim treści mogłyby z powodzeniem zostać ujęte we Wstępie, którego w pracy Autorki brakuje.

Rozdział drugi został poświęcony zagadnieniom wstępnym – Autorka przedstawiła w nim ogólną charakterystykę przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu, opisała wpływ epidemii koronawirusa na przestępczość w innych krajach oraz scharakteryzowała subsydiarność prawa karnego w odniesieniu do przestępstw przeciwko wierzycielom.

W rozdziale trzecim dokonano analizy nieobowiązujących już aktów prawnych w zakresie odnoszącym się do przestępstw na szkodę wierzycieli oraz wskazano przepisy będące odpowiednikami przestępstw z art. 300 § 1 i 2 k.k.

Rozdział czwarty zawiera analizę znamion przestępstw stypizowanych w art. 300 § 1 i 2 k.k. wraz z opisem kar i innych środków reakcji prawnokarnej oraz analizę dotyczącą odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za przestępstwa będące przedmiotem niniejszego badania.

Rozdział piąty i szósty opisują wyniki przeprowadzonych badań empirycznych. Rozdział piąty zawiera analizę danych uzyskanych z prokuratur, Komendy Głównej Policji i Ministerstwa Sprawiedliwości, z kolei rozdział szósty został poświęcony zagadnieniom związanym z pandemią SARS-COV-2 oraz jej wpływem na badane przestępstwa na szkodę wierzycieli.

Warstwa językowa rozprawy i stosowanie terminologii właściwej prawu karnemu nie budzi większych zastrzeżeń. Autorka klarownie prowadzi swój wywód naukowy. Poza nielicznymi

potknięciami językowymi lub interpunkcyjnymi (np. s. 7, 19, 25, 39, 55, 68, 98, 119, 140, 162, 205, 214, 246, 271, 282), pod względem ortograficznym i stylistycznym praca została napisana generalnie z należytą starannością. Jedynym jej mankamentem, pojawiającym się zasadniczo w całej pracy jest błędne oznaczenie Kodeksu Karnego (kk), a także niejednolite sformatowanie tekstu.

Na pochwałę zasługuje przeprowadzenie badań empirycznych oraz przejrzyste sporządzone wykresy (14) i tabele (20). Dla dokonania analizy Autorka stworzyła dwie ankiety – skierowaną do prokuratorów, sędziów i funkcjonariuszy policji (załącznik nr 1) oraz skierowaną do przedsiębiorców (załącznik nr 2) i finalnie posłużyła się dużą ilością materiału badawczego, co pozwoliło jej na wyprowadzenie na tej podstawie interesujących badawczo wniosków.

Uznanie budzi dosyć obszerna bibliografia zawierająca kilkaset pozycji, w tym komentarze, monografie i artykuły naukowe oraz wykaz orzecznictwa. Wybór i wykorzystanie tych źródeł zasługuje na pozytywną ocenę. Nakład pracy związany z przebadaniem całkiem obszernego materiału zasługuje na docenienie. Manekamentem przy jej sporządzeniu jest natomiast brak numeracji oraz niewskazywanie w wykazie orzecznictwa miejsca publikacji.

W ramach oceny merytorycznej rozprawy należy syntetycznie wskazać, że:

- 1) Podjęta problematyka badawcza jest w pełni aktualna i trafna. Rozważane tytułowe zagadnienie stanowi w istocie doniosły problem praktyczny, który wymaga pogłębionej analizy.
- 2) Analiza zawarta w rozprawie prowadzi do poznawczo interesujących wniosków, które mają znaczącą doniosłość przede wszystkim dla praktyki wymiaru sprawiedliwości. W szczególności stanowi ona podstawę do dostrzeżenia praktycznej nieskuteczności obowiązujących norm prawnokarnych (co umożliwia wierzycielom realizację ich głównego celu, jakim jest odzyskanie od dłużnika wierzytelności) i rozważenie wprowadzenia stałych regulacji umożliwiających weryfikację kontrahentów i eliminowanie z rynku podmiotów, które na skutek podejmowanych długotrwałe decyzji nie są w stanie utrzymać się w warunkach gospodarki wolnorynkowej bez dodatkowej

pomocy Państwa (postulat wprowadzenia procedury „know your client”).

W podsumowaniu oceny merytorycznej należy zgłosić wysoki poziom merytoryczny (naukowy) rozprawy.

W ramach oceny metodologicznej rozprawy należy wskazać, że:

- 1) Autorka rozprawy dobrała literaturę w sposób kompetentny. Zasób źródeł naukowych jest wystarczający do analizy zagadnienia, a źródła powołane w bibliografii Doktorantka wykorzystwała w sposób w pełni prawidłowy.
- 2) Autorka rozprawy wykazała się umiejętnością formułowania i rozwiązywania problemów teoretyczno-prawnych. Mgr Maja Sikorska sformułowała 9 hipotez badawczych, których weryfikacji dokonała w toku rzeczowej i kompletnej analizy merytorycznej, potwierdzając lub kwestionując ich prawdziwość w Zakończeniu pracy.
- 3) Autorka umiejętnie zastosowała przyjęte metody analizy badawczej.
- 4) Struktura rozważań i układ analizy, w tym poszczególnych rozdziałów, nie budzą większych kontrowersji i zasadniczo są prawidłowe.

W podsumowaniu oceny metodologicznej rozprawy należy stwierdzić, że jest ona pozytywna.

Wskazując na główne zalety rozprawy, należy wymienić, co następuje:

- 1) sformułowanie naukowo ambitnego i w pełni aktualnego (ważnego praktycznie) problemu badawczego,
- 2) ukazanie praktycznej doniosłości ochrony wierzycieli przez pryzmat regulacji karnoprocesowych,
- 3) ukazanie nieefektywności prawnokarnej ochrony wierzycieli na gruncie art. 300 k.k.,
- 4) znajomość złożonych aspektów badanego zjawiska,
- 5) pragmatyczną orientację wywodu,
- 6) przeprowadzenie badań empirycznych.

Wskazując na główne niedostatki lub wady rozprawy, a ściślej – kwestie wymagające korekt oraz zagadnienia warte głębszego namysłu, należy wymienić, co następuje:

- 1) warstwę redakcyjno-językową rozprawy w zakresie (nielicznych co prawda) pomyłek i błędów interpunkcyjnych,
- 2) brak jednolitej struktury poszczególnych rozdziałów,
- 3) miejscami niedbale sporządzoną bibliografię.

W podsumowaniu, ogólny odbiór rozprawy należy ocenić na poziomie bardzo dobrym. Jego podstawą jest fakt, że jej walory związane są z kwestiami praktycznie istotnymi. Po rozważaniu wszystkich powyższych uwag, stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska to praca naukowa zasługująca na pozytywną ocenę, a jej Autorka wykazała się zdolnością do prowadzenia pracy naukowej. W szczególności należy uznać, że zalety rozprawy przewyższają zgłoszone w uwagach krytycznych mankamenty. Przeprowadzona przez mgr Maję Sikorską rozprawa naukowa jest niewątpliwie udana, a w szczególności stanowi wartościowy wkład do rodzimej doktryny prawa karnego.

W konkluzji należy stwierdzić, że rozprawa doktorska mgr. Mai Sikorskiej, pt.: „Fenomenologia przestępstw niezaspokojenia i egzekucyjnego niezaspokojenia roszczeń wierzyciela z art. 300 § 1 i § 2 k.k. oraz postulaty *de lege ferenda* w obliczu epidemii wirusa SARS-COV-2” stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje Jej ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie naukowej *prawo*, a w szczególności *prawo karne*, jak również wykazuje umiejętność samodzielnego prowadzenia przez Nią pracy naukowej.

Prof. dr hab. Robert Zawłocki

prof. dr hab. Robert Zawłocki

Adwokat